Kansen voor

sport en bewegen in de Wmo

NISB Nederlands Instituut voor Sport & Bewegen

Kansen voor

sport en bewegen in de Wmo

NISB Nederlands Instituut voor Sport & Bewegen

Inhoudsopgave

Inleiding *4*

Wmo: een brede gemeentelijke wet met € 5 miljard *6*

Uitwerking naar prestatievelden met praktijkvoorbeelden

PRESTATIEVELD 1: bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid 14

PRESTATIEVELD 2: op preventie gerichte ondersteuning bieden aan jongeren met opgroeiproblemen en ondersteuning van ouders die kampen met opvoedingsproblemen 20

PRESTATIEVELD 3: geven van informatie, advies en cliëntondersteuning 26

PRESTATIEVELD 4: ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers 30

PRESTATIEVELD 5: bevorderen van deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van mensen met een beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem 34

PRESTATIEVELD 6: verlenen van voorzieningen aan mensen met een beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem ten behoeve van het behoud van het zelfstandig functioneren of deelname aan het maatschappelijk verkeer 38

PRESTATIEVELD 7: ondersteunen van maatschappelijke opvang, advies en steunpunten huiselijk geweld 44
PRESTATIEVELD 8: bevorderen van de openbare geestelijke gezondheidszorg
PRESTATIEVELD 9: bevorderen van verslavingsbeleid

Inleiding

Op 1 januari 2007 wordt de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) van kracht. Deze wet verplicht gemeenten burgers mogelijkheden te bieden om aan de samenleving deel te nemen. Sport en bewegen kan beschouwd worden als een van de mogelijkheden om te participeren. Daarnaast kan sport en bewegen prima aansluiten bij de Wmo - ook al maakt het er geen expliciet onderdeel van uit - als middel om maatschappelijke doelen te bereiken.

Deze brochure is voor gemeenten en organisaties op het gebied van sport en bewegen een verkenning van de relatie tussen sport en bewegen en de beleidsdoelstellingen van de Wmo. Ieder prestatieveld wordt onder de loep genomen waarbij de mogelijke inzet van sport en bewegen is beschreven. Ter illustratie en ter inspiratie zijn bij ieder prestatieveld een of meer projecten uitgelicht waarbij sport en bewegen op dat terrein als middel is ingezet.

Het is voor de sportambtenaar van belang tijdig betrokken te zijn bij de discussies over de invulling van de Wmo-prestatievelden. Advisering hierover valt echter buiten het bestek van deze brochure. De sportambtenaar of aanbieder van sport- en beweegactiviteiten die advies wil over procesmatige aspecten van de Wmo, kan een beroep doen op een van de landelijke of provinciale ondersteuningsorganisaties op het gebied van sport en bewegen.

Gemeenten zijn vrij in het vaststellen van het sportbudget. Zij kunnen delen van hun sportbeleid aanwenden voor de invulling van de Wmo, maar kunnen ook apart sportbeleid voeren. Daar waar sport en bewegen een bijdrage kan leveren aan maatschappelijke participatie, liggen er nieuwe kansen. Sport- en beweegaanbieders kunnen hierop inspelen door:

- de maatschappelijke functie van sport en bewegen te versterken (ontmoeting, sociale samenhang, gezonde leefstijl, leefbaarheid);
- het aanbod van sport en bewegen aantrekkelijker en toegankelijker te maken voor groepen die nu drempels ervaren om aan sport en bewegen deel te nemen.

Sport- en beweegaanbieders maken in de eerste plaats zelf de keus om deze impuls aan hun activiteiten te geven. Gemeenten kunnen sport- en beweegaanbieders daarbij faciliteren. Met de invoering van de Wmo komen geen extra middelen beschikbaar, de gemeente zal dus altijd de inzet van sport en bewegen afwegen tegen andere mogelijkheden die participatie aan de samenleving bevorderen.

Relatie Bos-impuls en Wmo

Samenwerken tussen bijvoorbeeld welzijns- en zorginstellingen en buurtorganisaties is cruciaal voor het succes van het Wmo-beleid. Het Wmo-beleid gaat immers over participatie aan de samenleving. Sport kan daar net zo goed als cultuur of educatie onderdeel van uitmaken. Binnen de sport- en beweegsector is de basis voor een intersectorale samenwerking vaak al gelegd in BOS-projecten. De BOS-regeling richt zich specifiek op het aanpakken van achterstanden bij de jeugd; de Wmo is breder en richt zich op de maatschappelijke participatie van alle Nederlanders. Met een BOS-project kunnen gemeenten – met financiële steun van het ministerie van VWS – een goede start maken met de eerste twee prestatievelden van de Wmo.

Wmo: een brede gemeentelijke wet met € 5 miljard

Met de Wmo zijn gemeenten verplicht voorwaarden te scheppen voor deelname aan het maatschappelijk verkeer van alle burgers. Het kan gaan om activiteiten gericht op ontspanning en ontmoeting, maar ook op het gebied van educatie, cultuur, sport en arbeidsoriëntatie. Voor groepen burgers die drempels ervaren in hun deelname aan een of meer van deze activiteiten, moeten gemeenten via de Wmo extra ondersteuning bieden. Het gaat hierbij vooral om mensen die te maken hebben met een fysieke, verstandelijke of psychische beperking. Daarnaast vormen ouderen met beperkingen een belangrijke groep, door vergrijzing neemt hun aantal de komende jaren verder toe.

In de Wmo is een aantal bestaande wetten samengevoegd:

- de Welzijnswet. Landelijk gaat het om een totaalbudget van ongeveer € 3 miljard;
- de Wet voorzieningen gehandicapten (Wvg). Het totale bedrag dat gemeenten besteden aan Wvg-voorzieningen is ongeveer € 1 miljard;
- een aantal subsidieregelingen en een deel van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ): per 1 juli 2006 de huishoudelijke verzorging en mogelijk per 1 januari 2007 de functies activerende begeleiding en ondersteunende begeleiding. Het totale bedrag dat is gemoeid met de overdracht van functies en subsidieregelingen van de AWBZ naar de Wmo is ongeveer € 1 miljard.

Er is een wezenlijk verschil tussen de huidige Welzijnswet en de Wmo. De Welzijnswet biedt gemeenten de mogelijkheid welzijnsvoorzieningen te faciliteren. De Wmo daarentegen stelt uitdrukkelijk de maatschappelijke participatie van burgers ten doel. Een tweede verschil is dat gemeenten binnen de Wmo op negen prestatievelden moeten laten zien hoe zij de maatschappelijke participatie van burgers mogelijk gaan maken. In de Welzijnswet is geen duidelijke relatie met te leveren prestaties voorgeschreven.

Zelfredzaamheid en actief burgerschap: civil society

In de Wmo is niet zozeer van belang wat iemand niet kan, maar wat iemand wel kan of wil. Bovendien gaat de Wmo ervan uit dat mensen onderling meer voor elkaar doen. Voor de Wmo worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- iedereen, ook kwetsbare burgers, moet in de eerste plaats zoveel mogelijk voor zichzelf zorgen. Om dat te kunnen moet iedereen wel op de hoogte zijn van de mogelijkheden die er in de omgeving zijn. De Wmo verplicht gemeenten te voorzien in een Wmo-informatieloket waar burgers informatie en advies kunnen krijgen over ondersteuningsmogelijkheden. Nog beter is het als er een gecombineerd Wmo/AWBZ-loket komt voor alle ondersteuning en zorg. Daarnaast biedt de Wmo de mogelijkheid burgers te ondersteunen in hun zelfredzaamheid;
- burgers die niet in staat zijn om zelf voldoende deelname aan de samenleving te regelen, moeten een beroep doen op hun omgeving (familie, buren, kennissen) die hen bij het realiseren van de participatiewens ondersteunen;
- lukt ook dit niet, dan moet de gemeente de burger individuele voorzieningen toekennen. Hieronder worden verstaan voorzieningen in de Wvg (vervoer, hulpmiddelen, woningaanpassing) en de vroegere AWBZ-voorzieningen (huishoudelijke verzorging, en mogelijk op termijn ondersteunende begeleiding en activerende begeleiding). De toegang tot deze individuele voorzieningen wordt geregeld via een indicatiestelling.

Wmo: een brede gemeentelijke wet met € 5 miljard

Verplichtingen gemeente

Met de komst van de Wmo zijn gemeenten verplicht een samenhangend beleid te voeren gericht op de maatschappelijke participatie van burgers. Gemeenten moeten procedureel aan een aantal verplichtingen voldoen:

- een Wmo-vierjarenbeleidsplan opstellen;
- op negen beleidsvelden aangeven welke prestaties zij per begrotingsjaar leveren;
- aangeven hoe personen die beperkingen ervaren in het maatschappelijk verkeer zodanig gecompenseerd kunnen worden dat zij volwaardig maatschappelijk kunnen participeren;
- burgers en maatschappelijke organisaties betrekken bij de formulering van beleid;
- cliënten- en patiëntenorganisaties horen voordat de gemeente het beleid vaststelt;
- jaarlijkse verantwoording afleggen over de geleverde prestaties, zowel tegenover burgers als tegenover de gemeenteraad;
- beperkingen compenseren die een persoon ondervindt in zijn zelfredzaamheid en zijn maatschappelijke participatie. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld het voeren van een huishouding, maar ook om anderen te kunnen ontmoeten en op basis daarvan sociale verbanden aan te gaan;
- een gericht subsidiebeleid voeren. Gemeenten kunnen onder andere door subsidiëring van organisaties de negen prestatievelden invulling geven;
- een gericht inkoopbeleid voeren, gericht op individuele voorzieningen. Hiervoor is volgens Europese richtlijnen openbare aanbesteding verplicht.

Prestatievelden

De wet schrijft voor dat gemeenten op negen prestatievelden moeten aangeven welke doelen en resultaten zij willen bereiken. De prestatievelden zijn:

1. bevorderen van de sociale samenhang in en de leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten;
2. op preventie gerichte ondersteuning bieden aan jongeren met opgroeiproblemen en ondersteuning van ouders die kampen met opvoedingsproblemen;
3. geven van informatie, advies en cliëntondersteuning;
4. ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers;
5. bevorderen van deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van mensen met een beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem,
6. verlenen van voorzieningen aan mensen met een beperking, een chronisch psychisch probleem en van mensen met een psychosociaal probleem ten behoeve van het behoud van het zelfstandig functioneren of deelname aan het maatschappelijk verkeer;
7. ondersteunen van maatschappelijk opvang, advies en steunpunten huiselijk geweld;
8. bevorderen van de openbare geestelijke gezondheidszorg, met uitzondering van het bieden van psychosociale hulp bij rampen;
9. bevorderen van verslavingsbeleid.

Vooral op prestatieveld 1 kunnen gemeenten ruimte bieden aan verenigingen en organisaties die activiteiten ontplooien voor leden en deelnemers op het gebied van cultuur, ontmoeting, sport en dergelijke. De prestatievelden 2 tot en met 9 zijn vooral

gericht op mensen die op een of andere manier belemmeringen ervaren in het maatschappelijk participeren. Zij komen in principe in aanmerking voor extra ondersteuning vanuit de Wmo. In deel twee van deze brochure wordt ingegaan op de rol die sport en bewegen kan hebben bij de verschillende prestatievelden.

Organisaties op het gebied van sport en bewegen die een beroep willen doen op het Wmo-budget van de gemeente kunnen een aantal acties ondernemen:

- aangeven welke bijdrage zij (willen) leveren aan de maatschappelijke participatie van hun leden/deelnemers en welke rol zij vervullen voor de leefbaarheid en sociale samenhang in hun werkgebied (buurt, wijk, dorp, stadsdeel, gemeente);
- aangeven welke bijdrage zij (willen) leveren aan de maatschappelijke participatie van kwetsbare burgers;
- ter versterking van de sociale samenhang en leefbaarheid aangeven hoe er wordt samengewerkt met welzijns- en zorgorganisaties, patiënten- en cliëntenorganisaties, bedrijven, etc;
- tijdig mogelijkheden en ambities kenbaar maken tijdens de voorbereiding van het vierjarenbeleidsplan door de gemeente;
- bij een beroep bij op financiële ondersteuning door de gemeente voor bepaalde activiteiten: helderheid geven in de kosten van deze activiteiten, aantoonbaar maken dat extra financiële ondersteuning nodig is en aangeven welke resultaten geleverd worden.

Tip voor sport- en beweegaanbieders:

Houd de gemeentelijke procedures in de gaten en voer een duidelijk pr-beleid. Maak duidelijk wat u voor de gemeente kunt betekenen in het kader van de Wmo.

Wmo: een brede gemeentelijke wet met € 5 miljard

Maatschappelijke betekenis van sport en bewegen
Sport en bewegen vervullen verschillende maatschappelijke rollen. Met de komst van de Wmo wordt de maatschappelijke betekenis van sport en bewegen verder versterkt. Sport en bewegen:

- biedt gelegenheid om andere mensen te ontmoeten en kan bijdragen aan het voorkomen van sociaal isolement;
- biedt gelegenheid prestaties te leveren en die te meten met prestaties van anderen;
- draagt bij aan een gezonde en actieve leefstijl;
- draagt bij aan psychosociaal welbevinden;
- draagt bij aan zelfredzaamheid;
- in teamverband heeft opvoedkundige elementen voor jongere leden (aanleren regels, samenwerken, omgaan met de tegenstander en de scheidsrechter);
- biedt mogelijkheden voor maatschappelijke integratie;
- biedt de gelegenheid vrijwilligerswerk samen met anderen uit te voeren. Vrijwilligers doen ervaringen op en dragen verantwoordelijkheid.

Algemene groepen in de Wmo en de relatie met sport en bewegen
In de Wmo worden drie algemene groepen met belemmeringen onderscheiden:

- mensen die geen of weinig problemen ondervinden van hun aandoening. Zij kunnen deelnemen aan het reguliere sport- en beweegaanbod;
- mensen die lichte tot matige beperkingen ondervinden van hun aandoening. Zij kunnen eventueel met aanpassingen gebruik maken van het bestaand sport- en beweegaanbod en zouden bij voorkeur niet-contactsporten moeten beoefenen, zoals fietsen, zwemmen en wandelen. Een lichte vorm van begeleiding kan wenselijk zijn;
- mensen die ernstige problemen ondervinden van hun aandoening. Deze mensen moeten een individueel beweegadvies en deskundige begeleiding krijgen bij het uitoefenen van sport- en beweegactiviteiten.

Binnen deze algemene groepen zijn enkele specifieke doelgroepen terug te vinden. In onderstaande tabel staan ze genoemd, met de bijbehorende aantallen:

DOELGROEP	AANTAL TOTAAL	WAARVAN 65+
personen met lichamelijke beperking	1.500.000	730.000
personen met chronisch psychische problemen	120.000	100.000
personen met een verstandelijke beperking	25.000*	4.000
personen met psychosociale of materiële problemen	500.000	50.000
personen met lichte opvoed- en opgroeiproblemen	525.000	
personen betrokken bij huiselijk geweld	500.000	
personen met meervoudige problematiek	100.000	
totaal aantal kwetsbare personen	**3.270.000**	**884.000**
totaal aantal inwoners Nederland	16.300.000	2.200.000
percentage kwetsbare personen	20 %	40%

Bron: Handreiking Ketensamenwerking in de Wmo, SGBO, juli 2005

* Hierbij is uitgegaan van mensen met een IQ lager dan 70. Deze groep heeft in ieder geval ondersteuning nodig. In totaal is de groep groter: 120.000 mensen in Nederland hebben een verstandelijke beperking.

Wmo: een brede gemeentelijke wet met € 5 miljard

Het totaal aantal kwetsbare inwoners komt in dit overzicht uit op 3.270.000, waarvan 884.000 ouder dan 65 jaar zijn. Let wel, in deze telling zitten dubbeltellingen. Over het algemeen mogen we er van uitgaan dat Nederland ongeveer 1,5 miljoen mensen telt met een of meer handicap(s) of chronische ziekte(n).

Specifieke doelgroepen van de Wmo zijn: mensen met een psychische beperking; mensen met een verstandelijke beperking en beperkingen bij de sociale zelfredzaamheid; mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een chronische aandoening.

Een belangrijke groep bestaat uit mensen die te maken hebben met een chronische aandoening. Het gaat in totaal om miljoenen mensen met een lichamelijke aandoening (reuma, botontkalking, nek- en rugklachten), hart- en vaatziekten (inclusief beroerte), aandoeningen van longen en luchtwegen (astma, bronchitis en longemfyseem), suikerziekte, ziekte van Parkinson, epilepsie, kanker en depressies. Niet iedereen met een chronische aandoening ervaart echter zijn of haar aandoening als een beperking in het maatschappelijk functioneren. Aangetoond is dat regelmatig bewegen een positieve invloed heeft op (het beloop van) de aandoening.

Uit onderzoek blijkt dat zowel lichamelijke als verstandelijke gehandicapten meer aan sport en bewegen zouden willen doen, maar daarbij belemmeringen ervaren (Rapportage Gehandicapten 2002, SCP, Den Haag). Als belangrijkste obstakels gelden problemen rond vervoer, te weinig of geen begeleiding en de beperkte beschikbaarheid van voorzieningen voor sportdeelname, zoals onder andere sporthulpmiddelen.

Samenwerking sport en welzijn en zorg

Kwetsbare burgers zijn om uiteenlopende redenen geen lid van een sportvereniging. Organisaties voor sport en bewegen die een actief aanbod willen voor kwetsbare burgers, moeten in contact komen met die doelgroep. Welzijns- en zorgorganisaties kunnen een goede ingang vormen naar kwetsbare burgers, omdat deze organisaties vaak al een werkrelatie met deze groepen hebben. Denk aan gebruikers van buurthuizen, deelnemers aan activiteiten van Stichtingen Welzijn Ouderen, verzorgings- en verpleeghuizen. De samenwerking kan op verschillende manieren worden georganiseerd:

- gebruik maken van sportfaciliteiten met personele inschakeling van werkers of vrijwilligers uit zorg en welzijn; afspraken maken tussen werkers uit de sport- en beweegsector, welzijn- en zorgsector over wie wat doet om deze doelgroep in beweging te krijgen en te houden.
- inzet van docenten of vrijwilligers uit de sport bij activiteiten van zorg en welzijn in buurthuizen, verzorgings- en verpleeghuizen.

Uitwerking naar prestatievelden met praktijkvoorbeelden

Prestatieveld 1:
bevorderen van sociale samenhang en leefbaarheid

Onder dit prestatieveld vallen voorzieningen en organisaties die activiteiten uitvoeren gericht op ontmoeting, sociaal-culturele activiteiten, sport en het bevorderen van leefbaarheid en integratie. Het gaat om buurt- en dorpshuizen, sportverenigingen, culturele voorzieningen, bewonersorganisaties en buurt- en wijkverenigingen. In meer brede zin worden hieronder bijvoorbeeld ook scholen, arbeidsvoorziening, openbaar vervoer en winkelcentra verstaan. In principe is het prestatieveld bedoeld voor alle burgers in een sociaal-geografische omgeving (buurt, wijk, gemeente).

Sport- en beweegaanbieders

Alle aanbieders van sport- en beweegactiviteiten, zoals sportverenigingen, fitnesscentra, buurthuizen en sportscholen dragen bij aan sociale samenhang en leefbaarheid op de volgende punten:

- gebruikers en leden van sportvoorzieningen ervaren de voorziening als een belangrijke organisatorische basis waarbinnen met anderen sport- en beweegactiviteiten worden uitgevoerd;
- sportverenigingen vormen een belangrijke basis voor het verrichten van vrijwilligerswerk. Dit werk wordt gedaan door actieve sporters, familieleden van sporters, buurtgenoten en anderen die de vereniging of organisatie een warm hart toedragen;
- Sport in competitieverband zorgt er ook voor dat toeschouwers hun passie voor de sport kunnen delen;
- veel sportverenigingen organiseren in de buurt, wijk of dorp waar zij zijn gevestigd activiteiten waaraan door alle buurt-, wijk- of dorpsgenoten kunnen deelnemen;
- sommige verenigingen hebben een puur recreatieve afdeling, waaraan ook mensen die laag presteren kunnen deelnemen.

Voor activiteiten van sportverenigingen die speciaal gericht zijn op kwetsbare groepen verwijzen we naar prestatieveld 5.

Gemeente

De gemeente bepaalt welk basisnetwerk van verenigingen, organisaties en voorzieningen wenselijk is om de bevolking voldoende participatiemogelijkheden te bieden. Het gaat daarbij om:

- welzijnsorganisaties, buurtverenigingen, sportverenigingen, sociaal-culturele voorzieningen;
- speelterreinen en accommodaties, vaak gebruikt door verenigingen;
- ‘mobiele’ voorzieningen zoals trapveldjes, skateboardfaciliteiten, jeu-de-boulesbanen, etcetera;
- in de natuurlijke omgeving gelegen recreatiemogelijkheden om te zwemmen, fietsen, wandelen, trimmen;
- faciliteiten in en rond scholen (speelplein, gymzaal);
- vestigingsbeleid voor commerciële sport- en fitnesscentra.

Vervolgens bepaalt de gemeente welke onderdelen van het netwerk zij financieel wil faciliteren.

Constant signalen oppakken uit de stad

De afdeling sport van de gemeente Den Haag houdt zich actief bezig met de bevordering van leefbaarheid en sociale samenhang in de stad. Soms als kartrekker, soms in een ondersteunende rol voor andere initiatiefnemers of gemeentelijke diensten. De tijden zijn veranderd dat een gemeente weinig boodschap heeft aan sport, ook in Den Haag. ‘Sport was vroeger alleen in verenigingsverband, met hier en daar een sporthal. Tegenwoordig zien we in dat sport en bewegen een waardevolle bijdrage aan de samenleving levert, aan de leefbaarheid en het welbevinden van mensen’, vertelt ambtelijk Wmo-projectmanager Frans Breusers.

Vanuit leefbaarheidoogpunt ziet zijn collega Frans van de Ven (hoofd sport) graag mensen in verenigingsverband sporten en bewegen. ‘De leefbaarheid daalt in delen van de stad waar geen verenigingen meer bloeien. Om dat op te vangen heeft de afdeling sport vele samenwerkingspartners, variërend van scholen, welzijnswerk, gezondheidsdiensten of stadsbeheer. Samenwerking is belangrijk. ‘Want je kunt bijvoorbeeld een sportplein creëren, maar zonder goed toezicht wéét je dat een groep jongeren zo’n pleintje kan gaan domineren. Vervolgens wordt het niet meer gebruikt. Dus is het belangrijk om buurtbeheer en welzijnswerk bij initiatieven te betrekken.’

Of omgekeerd, want velen weten in Den Haag de afdeling sport te vinden. Een school die een braakliggend terrein weet om te toveren tot een heus sportparkje, sportintroductie voor allochtone moeders en vaders, Bewegen op Recept waarbij huisartsen geen pillen voorschrijven maar beweging. Of neem de opstapcursus waarbij zes Turkse vrouwen zijn geschoold om in buurthuizen Meer Bewegen voor Ouderen te geven. ‘Als afdeling sport bevinden we ons in een constante stroom van collegiale contacten. Dag in, dag uit pakken we signalen op uit de stad.’

Sport en bewegen levert een waardevolle bijdrage aan de leefbaarheid en het welbevinden van mensen.

Geslaagde integratie van allochtone vrouwen en meisjes dankzij bewegen

De stichting Vrouw(en) in Beweging Rotterdam zet zich in de deelgemeente Delfshaven in voor integratie en zelfredzaamheid van allochtone vrouwen en meisjes door middel van bewegen. Met de aanpak CiB (Communities in Beweging) heeft de stichting vrouwen in een zelforganisatie in beweging gebracht. De Marokkaanse vrouwen van de eerste en tweede generatie zijn door middel van de activiteiten in de taal en bewegen groep gegroeid in hun zelfstandigheid; sommige vrouwen hebben zich ontplooid tot sport- en spelleidster. Deze vrouwen gaan op hun beurt weer nieuwe beweeggroepen in andere wijken starten.

Ook heeft de stichting aansluiting gevonden bij een Rotterdamse Moskee organisatie om met een groep allochtone meiden in beweging te komen. Ineke Geerdink, projectleider: 'Samen met het opbouwwerk hebben we toegang gekregen tot deze moskee. Daar zijn ze zo enthousiast dat we nu al vijf beweeggroepen hebben. Een van de meiden geeft (dans) les aan een jongere meidengroep. Bovendien wilden de oudere meiden ook graag bewegen. Na een optreden van deze meiden voor de moskeegemeenschap hebben zich spontaan dertig moeders aangemeld omdat zij ook iets wilden met bewegen!'

Minder overlast als jongeren weer gaan sporten

In Weert hebben gemeente en Punt Welzijn begin 2006 het startsymposium Van Bomen naar BOS georganiseerd over de relatie tussen buurt, onderwijs en sport (BOS).
Zo'n vijftig vertegenwoordigers van sportverenigingen, scholen en wijkraden kwamen bijeen om te praten over gezamenlijke initiatieven rond de BOS-impuls. Dat is een subsidieregeling van het ministerie van VWS voor activiteiten om jongeren gezond te laten leven en problematisch gedrag en overlast door hangjongeren terug te dringen. De gemeente Weert wil met het startsymposium structurele samenwerking op gang brengen tussen verschillende belanghebbenden. Kennismaken met sport én bestrijding van overlast en kleine criminaliteit gaan in Weert hand in hand.

Om de jongeren tussen 14 en 20 jaar die vaak bij een sportvereniging zijn afgehaakt, weer enthousiast te maken, heeft de gemeente de Easy Sport Card geïntroduceerd. Voor 11 euro per jaar kunnen jongeren met deze kaart makkelijk en goedkoop sporten zonder lidmaatschap, per keer betalen ze slechts een kleine bijdrage. Deelnemende sportverenigingen komen in aanmerking voor een financiële bijdrage van de gemeente. Een bijdrage die de gemeente Weert straks in het kader van de Wmo zou kunnen rechtvaardigen.

Kennismaken met sport én bestrijding van overlast en kleine criminaliteit gaan hand in hand.

Prestatieveld 2:
op preventie gerichte ondersteuning bieden aan jongeren met opgroeiproblemen en ondersteuning van ouders die kampen met opvoedingsproblemen

Sportvereniging

De sportvereniging biedt een belangrijk sociaal verband waarin kinderen en jongeren leren samenwerken, omgaan met spelregels enzovoort. Jongeren die te maken hebben met opgroei- of opvoedingsproblemen vertonen soms onaangepast gedrag. Als gedragsproblemen door de sportvereniging als ernstig worden ervaren, moet de sportvereniging dit kunnen doorgeven aan de preventieve jeugdzorg (school, jeugdwerk, ambulante jeugdzorg).

Sommige vrijwilligers blijken goed te kunnen omgaan met onaangepast gedrag, anderen juist minder. Vrijwilligers die te maken krijgen met onaangepast gedrag – en dat zijn er velen – moeten daarop worden voorbereid. Bijvoorbeeld door het volgen van cursussen sociale vaardigheid en/of omgaan met gedragsproblemen. Gemeenten kunnen overwegen dergelijke cursussen vanuit de Wmo te financieren.

BOS-projecten

De afgelopen jaren hebben de ministeries van VWS en OCW projectsubsidies beschikbaar gesteld voor de zogenaamde buurt-onderwijs-sport-projecten (BOS-impuls). BOS is gericht op het wegwerken van achterstanden op de gebieden welzijn, opvoeding, sport en bewegen, gezondheid en onderwijs bij jongeren tussen 4 en 19 jaar. Voorwaarde is dat onderwijs, welzijn en sport met elkaar samenwerken. Een voorwaarde is ook dat sport en bewegen een vast onderdeel moet zijn van het activiteitenaanbod. Een project heeft een minimale duur van twee jaar. De rijksbijdrage is maximaal € 50.000,- per jaar per project. Gemeenten kunnen tot en met 2009 BOS-projecten starten. De doelstelling van de BOS-impuls lijkt sterk op die van de Wmo. BOS wil de achterstand op een aantal gebieden wegwerken, terwijl de Wmo de maatschappelijke participatie op een aantal van dezelfde gebieden wil vergroten.

Gemeente

De gemeente kan stimuleren dat jongeren met opvoed- en opgroeimoeilijkheden voldoende lichaamsbeweging krijgen door extra te investeren in BOS-projecten. Verder kan de gemeente samenwerking tussen het preventieve jeugdbeleid en de jeugdzorg enerzijds en de sportsector anderzijds bevorderen. Bijvoorbeeld door sport en bewegen te faciliteren voor jongeren die geen regulier onderwijs volgen, maar in een opvangvoorziening zitten en gebruik maken van jeugdzorg.

Van hangjongere naar sportbegeleider

Een welzijnsprogramma, gekoppeld aan een sportprogramma, voor met name allochtone, kwetsbare jongeren. Dat is de aanpak van You're the future van Stichting Integraal Welzijn (SIW) in Roosendaal. You're the future is een dubbelproject, bestaand uit een buurt-onderwijs-sportproject (BOS) en een kaderproject waarbij met name Marokkaanse randgroepjongeren een proces doorlopen van hangjeugd naar huiswerkbegeleider, buurtsporter, wijksurveillant of activiteitenbegeleider.

Het SIW-programma loopt in een viertal wijken in Roosendaal en is bedoeld voor jeugd en jongeren van 4 tot 23 jaar, die te maken hebben of mogelijk krijgen met achterstanden. De lat is daarbij hoog gelegd: de jongeren moeten weer toekomstperspectief krijgen. Binnen het programma zijn leefbaarheid, veiligheid en multiculturele wijkontwikkeling gekozen als speerpunten.

Op sportgebied kunnen de jongeren een sportleidercursus van de Nederlandse Culturele Sportbond volgen, vertelt stedelijk coördinator Edwin Spitters van You're the future. Na deze cursus kunnen zij als vrijwilliger in de buurt of op scholen aan de slag. Nu ja, als vrijwilliger… In het sporttraject zijn al acht jongeren doorgestroomd naar een reguliere, betaalde baan.

Het is een succesverhaal, maar aandacht blijft nodig voor verschillende processen die binnen zo'n integrale aanpak plaatsvinden. Kinderen op de basisschool worden prima bereikt met bewegingsonderwijs, verzorgd door de nieuwe, allochtone sportmedewerkers. Ook de koppeling met sportbuurtwerk en sportverenigingen verloopt soepel. De sportbuurtwerkers maken afspraken met sportverenigingen voor een introductie van hun sport in de wijk.

'Door de samenwerking met basisscholen lukt het voor kinderen tot en met 13 jaar vrij goed', vertelt Edwin Spitters. 'Maar je merkt dat kinderen in de pubertijd vooral weer "eigen soort" opzoeken, ze trekken naar andere jongeren met dezelfde culturele of religieuze achtergrond. Er zit overigens ook een positieve kant aan, want veel jongeren haken juist af vanwege studie, een baan of aansluiting bij een sportvereniging.'

Na een cursus voor sportleider zijn al acht randgroepjongeren doorgestroomd naar een reguliere, betaalde baan.

Vergeet kleine doelgroepen niet

Aanvankelijk loopt Nico Lieshout van ondersteuningsorganisatie MEE Noordwest Holland zich in Alkmaar de benen uit zijn lijf. Hij wil kinderen met een verstandelijke beperking mee laten doen met een regulier beweegproject voor kinderen op de basisscholen. Dat lukt niet, het project Sporthelden van GGD en gemeente Alkmaar staat net op punt van starten. Gemeente en GGD zijn het speciaal onderwijs gewoonweg vergeten.
Daarom gaat Nico zelf aan de slag in de Alkmaarse wijk Overdie, waar vijf scholen voor speciaal onderwijs staan. Hij doet dit in samenwerking met NISB en noemt zijn project Sporthero's. Het doel is om kinderen met een verstandelijke beperking op een aantrekkelijke manier in aanraking te laten komen met een gezonde leefstijl, in de strijd tegen overgewicht. De belangstelling onder kinderen en ouders is groot.

Twee keer in de week doen de kinderen sport- en beweegactiviteiten en krijgen een sociale weerbaarheidstraining, steeds aansluitend op de schooltijd. Bewegen gebeurt in een gymzaal en bij een sportvereniging, waar de kinderen (aangepast) mountainbiken. Eens in de maand, als de kinderen sporten, geven diëtisten van de thuiszorg voedingslessen aan de ouders. 'Volgend jaar gaan kooklessen van start. Als de kinderen dan terugkomen, kunnen ze samen met de ouders gelijk aan tafel.'
Nico Lieshout hoopt dat de gemeentelijke ondersteuning binnen het kader van de Wmo mensen met een beperking makkelijker helpt integreren, zodat MEE niet constant overal aan de bel hoeft te trekken voor speciale doelgroepen. De regionale thuiszorg heeft hij al voor zich gewonnen. 'Zij merken dat mensen met een verstandelijke beperking zich melden bij hun spreekuren. Ze willen er graag ervaring mee opdoen, want de diëtisten staan werkelijk met hun ogen te knipperen als ze zien wat voor ouders en kinderen ze tegenkomen.' Maar MEE wacht de ontwikkelingen niet af. Bewegen en goede voeding zijn ook voor andere doelgroepen interessant. Dus Nico Lieshout overlegt al met huisartsen, fysiotherapeuten, diëtisten, het gemeentelijk sportbureau en NISB over vergelijkbare beweegprojecten voor chronisch zieken en mogelijk voor diabetici en reumapatiënten. 'Allemaal groepen die je met dezelfde partners en dezelfde kennis en materialen goed kunt bereiken.'

Gemeentelijke ondersteuning vanuit de Wmo voor beweegprojecten kan mensen met een beperking helpen integreren.

Prestatieveld 3:
geven van informatie, advies en cliëntondersteuning

Onder dit prestatieveld wordt de algemene toegang tot Wmo-voorzieningen verstaan. Als basis daarvoor wordt één gemeentelijk loket genoemd waar iedere burger met zijn vragen terecht kan. Dit ene loket zou drie functies moeten hebben:

1. het geven van informatie over welke voorzieningen er in de gemeente zijn;
2. het verhelderen van de vraag. Kwetsbare burgers voelen zich vaak onzeker wat zij kunnen en willen. Door samen met de burger de situatie door te nemen kan hem of haar worden geadviseerd welke voorziening het meest geschikt is. Eventueel kan de burger ondersteuning krijgen bij het zoeken van de gewenste voorziening;
3. het indiceren van de burger naar zorg of ondersteuning (zowel voor AWBZ als voor Wmo). Indiceren is het vaststellen van de noodzakelijke zorg of ondersteuning. Het gaat hier vooral om individuele voorzieningen als (huishoudelijke zorg, rolstoel, woningaanpassing, vervoer). Ook hier kan de burger ondersteuning krijgen bij bemiddeling naar een voorziening.

Het verschilt per gemeente hoe het loket wordt ingevuld. Het kan ook zijn dat een gemeente voor meer wijkgerichte loketten kiest.

Sport- en beweegaanbieders

Voor sport- en beweegaanbieders is het van belang dat zij ervoor zorg dragen dat alle sport- en beweegmogelijkheden bij het loket bekend zijn. Eventueel kan een professional van het sportloket spreekuur kunnen houden achter het loket. Degene die het spreekuur bemenst kan dan optreden als cliëntondersteuner die bemiddelt tussen burger en aanbieder van sport- en beweegactiviteiten.

Gemeente

De gemeente gaat na op welke wijze sport en bewegen een volwaardige plaats kan krijgen binnen de gemeentelijke informatievoorziening (Wmo-loket, huis-aan-huisbladen, etcetera). De gemeente kan een functionaris aanstellen om mensen met beperkingen te wijzen op de mogelijkheden deel te nemen aan sport en bewegen.

Persoonlijke benadering verdubbelt in Amsterdam het aantal aagepaste sporters.

Loket aangepast sporten groot succes

Aangepast sporten heeft in Amsterdam een enorme vlucht genomen. In 1990 beoefenen slechts 600 mensen een aangepaste sport, verdeeld over vier sportverenigingen. In 2006 gaat het om 151 Amsterdamse verenigingen en 8600 mensen. Ongeveer 4000 van hen zijn chronisch zieken, de overigen mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking. Een deel van het succes mag op het conto worden geschreven van Harry Visser, medewerker aangepast sporten van de gemeente Amsterdam. Hij is een gepersonifieerd loket. In 1990 schrijft Harry Visser alle Amsterdamse sportverenigingen aan met de vraag of ze mensen met beperkingen in hun ledenbestand hebben. Hij ondersteunt sportverenigingen en legt hij uit welke beperkingen mensen kunnen hebben. Zonder enige andere actie verdubbelt na deze brief het aantal aangepaste sporters dat lid is van een sportvereniging. Daarna maakt Harry een beweegwijzer, voor in de wachtkamers van huisartsen, ziekenhuizen, revalidatiecentra, dagopvang en fysiotherapeuten. ‘Eerst was dit slechts een adreslijst, maar in latere wegwijzers vertellen mensen zélf iets over hun handicap en sport. Zo maak je het persoonlijk.’ Omdat hij sinds 1990 Amsterdam flink in beweging brengt, worden Harry Vissers activiteiten zonder meer in de Wmo opgenomen. ‘Ik bewaak of sport en vrijetijdsbesteding ook in de Wmo wordt verwerkt’, vertelt Harry. Maar hij loopt wel in een spanningsveld. ‘Chronisch zieken zijn erbij gekomen, die sporten veelal bij fysiotherapeuten met een beweegaanbod. Zelf ben ik nog vooral gericht op sportverenigingen, terwijl sport en bewegen de helft van de activiteiten in het club- en buurthuiswerk uitmaakt. Ook loop ik er tegenaan dat 40 procent van de Amsterdammers valt onder de doelgroep overgewicht en diabetes. Mijn takenpakket wordt groter en groter: ik overleg met internisten, fysiotherapeuten, migrantenvrouwen, een zorgverzekeraar, de psychiatrie.’

Loket moet mensen ‘warm’ doorverwijzen

Wat in Amsterdam een succes is, moet in veel kleinere gemeenten nog van de grond komen. Kan sport en bewegen ook in kleinere gemeenten goed in beeld worden gebracht, bijvoorbeeld achter het Wmo-loket? Ja, denkt Hein de Graaf van stichting Vraagwijzer in Koudekerk aan den Rijn. Maar je mag van dit ene loket niet vragen om zelf alles in kaart te brengen en een netwerk op te bouwen. Dat kan bijvoorbeeld een sportambtenaar beter doen. ‘De mensen in het loket hebben overzicht nodig’, vertelt Hein de Graaf. ‘Het zijn generalisten die alle mogelijkheden moeten overzien. Dat moet achter het loket worden gecoördineerd. Daartoe zijn twee voorwaarden van belang. Allereerst kennisuitwisseling. In een gemeente moeten mensen weten wat je aan elkaar hebt. Dan spreek ik niet over hier en daar een folder neerleggen, maar over een intensief kenniscircuit van mensen die elkaar regelmatig zien.’
De tweede voorwaarde is dat verschillende partijen zoveel mogelijk voor elkaar proberen te betekenen. ‘Je moet vlot kunnen vinden welke vereniging welk aanbod heeft. Hoe kom je binnen, wat zijn de voorwaarden? En dit mag zich niet beperken tot verhalen wat allemaal mogelijk is, waarna de burger alle paden zelf moet bewandelen. Iemand die eenzaam is, zal niet alle paden aflopen. Dus niet alleen adressen meegeven, maar “warm” verwijzen: het loket legt de contacten en zorgt dat er iets gebeurt.’

Prestatieveld 4:
ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers

Uitgangspunt van de Wmo is dat de burger in eerste instantie zelf verantwoordelijk is voor het regelen van de ondersteuning die hij nodig heeft. Dat betekent dat hij of zij eerst in de eigen omgeving moet nagaan of er mensen zijn die ondersteuning kunnen bieden. Is er een buur die hem of haar kan vervoeren? Is er een familielid dat ervoor kan zorgen dat het huis schoon blijft? De Wmo doet dus eerst een beroep op vrijwilligers en mantelzorgers.

Sport- en beweegaanbieders

Sport- en beweegaanbieders zijn in belangrijke mate afhankelijk van de inzet van vrijwilligers. Deze vrijwilligers zijn hoofdzakelijk bezig met de organisatie van activiteiten (trainingen, het clubhuis, wedstrijdvoorbereiding). Momenteel is een van de grootste knelpunten in de sportsector het krijgen van vrijwilligers.

Tegelijkertijd wil de Wmo meer kwetsbare burgers aan de samenleving laten deelnemen en dus ook aan sport- en beweegactiviteiten. Sportverenigingen zijn er meestal niet op ingesteld speciale activiteiten te organiseren voor kwetsbare burgers. Bovendien vraagt dit weer extra vrijwilligers. Er is een aantal mogelijkheden om het werk van de vrijwilligers beter te laten aansluiten bij speciale deelnemersgroepen:

- meer vrijwilligers werven kan de werkzaamheden van de vrijwilligersgroep als geheel verlichten;
- aansluiten bij de wensen van potentiële vrijwilligers, door een persoonlijke benadering en door vrijwilligers niet op te zadelen met te grote taken;
- werven van meer vrouwelijke vrijwilligers;
- werven van meer allochtone vrijwilligers;
- vrijwilligers informeren over de mogelijkheden en belemmeringen van kwetsbare doelgroepen;
- vrijwilligers in staat stellen bijscholing te volgen;
- vrijwilligers van elders (welzijn of zorg) inschakelen binnen sport- en beweegactiviteiten. Het gaat dan om vrijwilligers die al werken met de doelgroep en die de deelnemers naar, tijdens en van het sporten kunnen begeleiden;
- mantelzorgers (als vorm van beloning) in de gelegenheid stellen deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten door bijvoorbeeld korting op een sportcentrum te geven.

Gemeente

Het rijk heeft de belastingvrije voet voor vergoedingen aan vrijwilligers verhoogd naar € 1500,- per jaar. De gemeente kan het aantrekkelijk maken vrijwilligerswerk te doen door vergoedingen beschikbaar te stellen. De gemeente kan de sport- en beweegaanbieders stimuleren meer vrijwilligers te werven door het beschikbaar stellen van een budget aan sport- en beweegaanbieders of aan een vrijwilligerscentrale met de opdracht meer inspanning te plegen voor de werving van vrijwilligers. Daarnaast kan de gemeente bijscholing van vrijwilligers faciliteren.

Knelpunten bij vrijwilligersbeleid

Vrijwilligers zijn de stuwende kracht bij sport- en beweegactiviteiten. Toch gaat het werven, plaatsen, motiveren, belonen en behouden van vrijwilligers niet altijd zonder slag of stoot.

Tijdens een themabijeenkomst 'Werven en behouden van vrijwilligers' biedt de Nederlandse Christelijke Sport Unie een organisatie handvatten om een structureel vrijwilligersbeleid op te zetten. Er wordt onder meer ingegaan op de drijfveer voor vrijwilligerswerk, veelvoorkomende knelpunten, wervingsmethoden en het verenigingsactieplan. Een dergelijke themabijeenkomst zou ondersteund kunnen worden vanuit de Wmo.

Vrijwilligers zijn de stuwende kracht bij sport- en beweegactiviteiten.

Prestatieveld 5:
bevorderen van deelname aan het maatschappelijk verkeer en van het zelfstandig functioneren van mensen met een beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem

Dit prestatieveld vertoont overeenkomst met de prestatievelden 1 en 4. Het verschil is dat dit prestatieveld is toegespitst op groepen kwetsbare burgers, voor wie hun beperking een belemmering is of kan zijn voor het maatschappelijk functioneren.

Sport- en beweegaanbieders

Algemene (sport)voorzieningen zijn in de praktijk nog lang niet altijd toegankelijk voor mensen met een beperking, zowel voor de gehandicapte supporter als voor de gehandicapte sporter. Zij ervaren bijvoorbeeld drempels om lid te worden van sportverenigingen, vaak omdat het prestatieniveau voor hen te hoog is. Sportorganisaties kunnen hun toegankelijkheid vergroten door:

- de voorziening fysiek beter toegankelijk te maken voor bijvoorbeeld rolstoelgebruikers, opdat zij ook gebruik kunnen maken van de tribune of de kantine van een sportvoorziening;
- speciale activiteiten te organiseren voor een of meer specifieke doelgroepen van de Wmo. Bijvoorbeeld een sportschool die bepaalde uren open is voor mensen met chronische aandoening of mensen met een verstandelijke beperking;
- binnen de sportvereniging een aparte afdeling in te richten voor mensen met een beperking;
- veel meer te stimuleren dat sporters met een beperking begeleiding krijgen. Dat kan door sporttechnische deskundigheid, maar ook door meer gebruik te maken van vrijwilligers die samen met de gehandicapte sport bedrijft: fietsen op een tandem, bezoek sportschool, gezamenlijk roeien, natuurwandelingen.

Gemeente

De gemeente gaat met de sport- en beweegaanbieders na hoe zij, samen met organisaties en professionals uit zorg en welzijn, kan stimuleren dat meer mensen met een beperking en/of chronische aandoening actiever bewegen in het dagelijkse leven. Daarnaast kan de gemeente een budget vaststellen waarvan verenigingen en organisaties gebruik kunnen maken voor het stimuleren van sport en bewegen voor mensen met een beperking. Aan de gehandicapte zelf kan een persoonsgebonden budget beschikbaar gesteld worden waarmee hij of zij een begeleider kan inhuren.

Na leefstijlcursus doorstromen naar sport en bewegen

In de cursus 'Bewegen en Gezondheid' werken ouderen aan vergroting van zelfredzaamheid, preventie van gezondheidswinst, preventie van ouderdomsklachten, en het aanleren van een actievere leefstijl. In Brabant gaan ze sinds 2004 een stap verder, onder begeleiding van het BOZ (Brabants Ondersteuningsinstituut Zorg).

'Leefstijl Actief in de wijk' heet de nieuwe aanpak waar inmiddels 24 Brabantse gemeenten onder begeleiding van het BOZ aan deelnemen. Oudere bewoners van een wijk of dorp worden uitgenodigd voor een informatiebijeenkomst, waar de cursussen uit Bewegen en Gezondheid worden aangeboden.' Lokale sport- en beweegaanbieders demonstreren vervolgens hun eigen aanbod. De cursisten kunnen dus meteen 'doorstromen' naar een bestaande activiteit', vertelt BOZ-adviseur Jack Gudden.
Het succes van de Brabantse aanpak schuilt in de vele samenwerkingspartners waarmee het BOZ de informatiebijeenkomsten organiseert. In een dorp kan het de katholieke ouderenbond zijn, in een achterstandswijk een organisatie van allochtonen. Maar ook de GGD, stichtingen welzijn, gemeenten, thuiszorg en vrouwenorganisaties zijn mede-organisatoren geweest.

Big!Move, beweging in gedrag en samen werken aan maatschappelijke participatie

Bewegen op advies van de huisarts helpt buurtbewoners te werken aan gezonde leefstijl. Het gezondheidscentrum Venserpolder in Amsterdam Zuid Oost heeft daarvoor Big!Move ontwikkeld, waarmee de buurtbewoners gefaseerd groeien naar een gezonde en actieve leefstijl.
Big!Move is een methode om mensen met plezier aan het bewegen te krijgen. Louis Overgoor (huisarts) en Marijn Aalders (fysiotherapeut) zijn de trekkers van dit initiatief, samen met vele collega's uit het centrum.

Als tijdens het consult blijkt dat de patiënt te motiveren is voor een actieve aanpak van beweeggedrag, verwijst de huisarts naar Big!Move. Het programma is gefaseerd opgezet en bestaat uit stappen als: ik weet, ik kan, ik wil en ik doe. Uitgangspunten binnen het programma zijn: plezier/inspiratie; naar buiten gericht/de wijk in; benut de kracht en wat mensen nog kunnen; participatie met de focus op gezond gedrag. Deelnemers hebben meer plezier, meer sociale contacten en voelen zich fitter. De deelnemers worden sterker en krijgen meer zelfvertrouwen, leggen meer contacten, kunnen meer en doen meer. In het programma wordt samen met sport-, buurt- en welzijnsorganisaties gewerkt aan de maatschappelijke participatie van de deelnemers. De projectorganisatie die voor de gemeente de Wmo voorbereidt, ziet mogelijkheden om Big!Move aan de Wmo te koppelen omdat de aanpak bijdraagt aan verschillende prestatievelden.

Prestatieveld 6:
verlenen van voorzieningen aan mensen met een beperking, een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem ten behoeve van het behoud van zelfstandig functioneren of deelname aan het maatschappelijk verkeer

In de praktijk gaat het hier om individuele voorzieningen uit de Wet voorzieningen gehandicapten (vervoer, hulpmiddelen, woningaanpassing) die worden toegekend op basis van een indicatie en om geïndiceerde huishoudelijke zorg, zoals dat nu nog vanuit de AWBZ wordt toegekend. In tegenstelling tot een indicatie voor zorg gaat het hier om een indicatie die gericht moet zijn om het maatschappelijk functioneren mogelijk te maken. Momenteel worden vanuit de Wvg alleen vervoer en het hulpmiddel sportrolstoel aan mensen met een beperking toegekend.

Sport en bewegen

De Wmo is niet zorggericht, maar gericht op ondersteuning bij maatschappelijke participatie. Dit betekent dat de individuele voorzieningen moeten bijdragen aan het mogelijk maken van sport en bewegen door mensen met een beperking. Gedacht kan worden aan:

- vervoersvoorziening om naar de sportaccommodatie te gaan;
- meer hulpmiddelen (dan alleen een sportrolstoel) die van belang zijn voor het uitoefenen van de sport, bijvoorbeeld een handbike, fietstandem, zitski of een aangepast zadel.

Gemeente

De gemeente kan nagaan op welke wijze sport en bewegen kan worden gestimuleerd door het verstrekken van een individuele voorziening. Hiervoor is het nodig dat sport en bewegen onderdeel is van het indicatiebeleid. Het beschikbaar stellen van individuele voorzieningen om de deelname aan sport en bewegen te vergroten, kan ook in de vorm van een persoongebonden budget (pgb).

Vervoersbehoefte: een sporttandem

Als enige passagier in een regiotaxi: dat valt onder collectief vervoer. Een slechtziende achterop een sporttandem wordt niet als collectief vervoer aangemerkt. Nico Smits – nagenoeg blind en inwoner van Heerenveen – vraagt bij zijn gemeente uit de Wvg-pot een financiële bijdrage voor de aankoop van een sporttandem. De gemeente vindt de tandem niet nodig, na een peiling van zijn 'vervoersbehoefte'. Nico woont minder dan 800 meter van een bushalte en kan meer dan 100 meter lopen.

'Maar ik heb wel degelijk vervoer nodig', vertelt Nico. 'Ik heb een actief maatschappelijk leven, onder meer in de politiek en in cliëntenraden.' Daarom gaat Nico in beroep, waarna de gemeente buigt: hij kan een vergoeding krijgen voor een stadstandem, handig voor de boodschappen. Maar Nico is niet blij. Want hij is óók actief in wielervereniging Batavus en dan heb je weinig aan een stadsfiets. Hij heeft zijn zinnen gezet op een sporttandem en gaat naar de rechter.

Net voor de rechtszaak geeft de gemeente toe. Er wordt een uitzonderingsbepaling toegepast en Nico krijgt zijn sporttandem. 'Toch voelt het niet helemaal okee, want in mijn omgeving worden aanvragen van mensen wel blijvend afgewezen. Daarom hoop ik dat onder de Wmo gemeenten mensen daadwerkelijk gaan helpen om deel te kunnen nemen aan de maatschappij.' Hij heeft daarbij zijn hoop gevestigd op het 'compensatiebeginsel' in de Wmo, de verplichting voor gemeenten om beperkingen te compenseren die iemand ervaart bij 'het normale maatschappelijke verkeer'.

Nico Smits - nagenoeg blind - krijgt uiteindelijk een sporttandem. Gemeenten kunnen een aangepast vervoersmiddel vergoeden vanuit het compensatiebeginsel in de Wmo.

Gemeenten maken reclame voor aangepast sporten

In Hoorn en omliggende gemeenten kunnen mensen met een beperking die een sportvoorziening wensen uitstekend uit de voeten. In de West-Friese regio is afgesproken dat een aparte sportvoorziening niet beperkt mag blijven tot een sportrolstoel. In Hoorn kan een gehandicapte ook een tegemoetkoming voor een aangepast paardrijzadel krijgen, een aangepaste racefiets, een beenprothese waarmee je kunt hardlopen, een sporttandem en noem maar op. ‘Wij vinden dat iedereen die met een gebrek of een handicap wil sporten daartoe in staat moet worden gesteld’, vertelt beleidsambtenaar welzijn Eelco Zeinstra van de gemeente Hoorn. Mensen kunnen maximaal het bedrag ontvangen dat ook voor een sportrolstoel beschikbaar is. In de praktijk zijn de bedragen echter lager, behalve voor topsporters. Topsporters mogen op meer financiële ondersteuning rekenen omdat zij ‘een voorbeeldfunctie voor medegehandicapten hebben’, aldus Zeinstra.

Jaarlijks ontvangen de West-Friese gemeenten zo’n dertig aanvragen voor aangepaste sportvoorzieningen. Het loopt dus niet storm, terwijl de gemeenten er zeker reclame voor maken. Gemeenten die aanvragen voor aparte sporthulpmiddelen afwijzen, lijken dus vooral last te hebben van koudwatervrees. Maar hoe bepaal je of iemand serieus aan sport wil doen en of de gemeenschap daaraan moet meebetalen?
‘Iemand moet lid zijn van een sportvereniging en er duidelijk zin in hebben’, vertelt Zeinstra. ‘In de regio hebben we een medewerker aangepast sporten, die langsgaat bij de mensen. Hij begeleidt en beoordeelt de serieusheid van de aanvragen. Verder zijn er geen minimumeisen.’ In de regio Hoorn zien de gemeenten in dat sporten en bewegen mensen kan helpen zolang mogelijk zelfstandig te blijven functioneren. ‘Mensen die sporten krijgen een betere conditie en leren omgang met anderen te hebben. Ze voelen zich daardoor beter. Ook aangepast sporten zet andere zaken positief in beweging. Dit levert zeker ook winst op voor de gemeente, want mensen die zich prettig voelen worden minder snel ziek, gebruiken minder medicijnen, doen minder snel een beroep op zorg en mantelzorg.’

Een sportvoorziening blijft in Hoorn niet beperkt tot een sportrolstoel. Een tegemoetkoming voor een aangepast paardrijzadel, een aangepaste racefiets of een beenprothese waarmee je kunt hardlopen, is ook mogelijk.

Prestatieveld 7: ondersteunen van maatschappelijke opvang, advies en steunpunten huiselijk geweld
Prestatieveld 8: bevorderen van de openbare geestelijke gezondheidszorg
Prestatieveld 9: bevorderen van verslavingsbeleid

Deze prestatievelden zijn hier samengevoegd omdat ze veel overeenkomsten hebben. Ze richten zich alledrie op groepen burgers die een marginale positie in de samenleving innemen door dakloosheid, verslavingsproblematiek en psychiatrische problemen of een combinatie daarvan.

Sport en bewegen

Binnen de opvangvoorzieningen met een langere verblijfsmogelijkheid vinden incidenteel activiteiten plaats gericht op sport en bewegen. Binnen ambulante voorzieningen is niet of nauwelijks sprake van een sport- en beweegaanbod. Sport en bewegen is een goed middel om meer structuur aan te brengen in het leven van deze kwetsbare burgers.

Gemeente

De gemeente kan er voor zorgen dat instellingen uit de maatschappelijke opvang beter worden gefaciliteerd om beweegactiviteiten mogelijk te maken. Bovendien kan de gemeente de samenwerking tussen de maatschappelijke opvang en deskundigen uit de beweegsector stimuleren om een verantwoorde begeleiding te realiseren.

Vergroten van weerbaarheid heeft ook fysieke kant

Een psychofysieke weerbaarheidstraining kan slachtoffers van huiselijk geweld helpen zich beter staande te houden in bedreigende situaties. En kan hen helpen te voorkomen om opnieuw in een bedreigende situatie te komen. Dat is de les van weerbaarheidstrainingen, zoals die onder andere door Vrouwenopvang Amsterdam worden georganiseerd. Alle trainingen worden gegeven door docenten met een vechtsportachtergrond en een opleiding tot weerbaarheidstrainer, bij TransAct. De (vecht)sport staat echter niet centraal. ‘Hoewel er best eens een plankje wordt doorgeslagen. Maar als je weerbaarheid alleen ziet als leuk bewegen, dan snap je het niet helemaal’, vertelt Pyrrha Singerling, stafmedewerker weerbaarheid van Vrouwenopvang Amsterdam.

De afgelopen jaren is de aandacht voor de weerbaarheid van slachtoffers van huiselijk geweld sterk toegenomen. Steeds meer betrokkenen beseffen dat slachtoffers vaak een aandeel hebben in de escalatie van geweld. Een meer assertieve, weerbare houding kan in sommige gevallen geweld zelfs doen laten stoppen. Pyrrha Singerling ziet weerbaarheid als het vullen van een gereedschapskist, waar vrouwen uit kunnen putten als dat nodig is.
‘Het vergroten van weerbaarheid heeft zowel een fysieke als een mentale kant. Fysiek gaat het over in contact staan met je lichaam, dus letterlijk stevig in je schoenen staan. Over hoe je je stem gebruikt, je uitstraling en hoe je jezelf kunt beschermen als iemand je een klap wil geven. Mentaal gaat het bijvoorbeeld over de ontwikkeling van een positief zelfbeeld. Een gevoel van eigenwaarde en vooral het herkennen, erkennen en leren stellen van grenzen.’

De relatie met sport in het algemeen is duidelijk, want ook sporters ervaren vaak dat ze door hun sport niet alleen lichamelijk, maar ook mentaal sterker worden. Vrouwen zouden er daarom baat bij kunnen hebben als ze na een weerbaarheidstraining kunnen deelnemen aan reguliere sportactiviteiten, vindt Pyrrha Singerling. ‘Veel vrouwen zitten echter niet in een financieel rooskleurige situatie. Een gemeente kan er in de Wmo voor kiezen om deze vrouwen financieel te ondersteunen met een sportaanbod, eventueel gecombineerd met gespreksgroepen zodat vrouwen blijvend steun kunnen ondervinden.’

Een gemeente kan er in de Wmo voor kiezen slachtoffers van huiselijk geweld na een weerbaarheidstraining financieel te ondersteunen met een sportaanbod.

Een p-voetbalteam, met dubbele bezetting

Binnen de Amsterdamse psychiatrie is een heuse kwartiermaker actief die de afstand moet verkleinen tussen psychiatrische patiënten en sport. Het is Rik Kamping, werkzaam bij GGZ-inrichting Buitenamstel. Samen met een collega organiseert Rik Kamping voor psychiatrische patiënten een sportoriëntatiepool, met elke maand een andere activiteit bij een sportvereniging of accommodatie. Denk aan skiën, klimmuur, tennissen of een salsaworkshop voor psychiatrische patiënten én buurtbewoners in een buurthuis. De kwartiermaker is ook de motor achter een voetbalteam van psychiatrische patiënten. In de herfst van 2006 gaat bij voetbalvereniging Eendracht '82 dit p-team meedoen in – het liefst – de seniorencompetitie.

Psychiatrische patiënten, die kennen we toch alleen zittend en rokend? Dat valt reuze mee, vertelt Rik Kamping. Uit een interne enquête blijkt dat de helft van de patiënten zeker graag zou willen sporten, het liefst bij reguliere verenigingen. 'Maar dat lukt vaak niet. Knelpunten zijn de reistijden, maar vooral de verschillende ziektebeelden. Bijvoorbeeld bij schizofrenie en depressies. Mensen zijn dan weer depressief geworden en komen opeens niet meer opdagen. Ze voelen zich initiatiefloos, leeg. Je moet ze dan bijna aan het handje meenemen. Na een paar keer gaat het dan toch beter.' Juist vanwege deze onzekerheid probeert Rik Kamping alle posities in het nieuwe voetbalelftal dubbel bezet te krijgen. Zo is het gemakkelijk op te vangen als iemand niet komt opdagen.

Sportverenigingen die p-teams zouden willen integreren in de vereniging, kunnen voor ondersteuning een beroep doen op de Wmo. De gemeente bepaalt uiteraard of een dergelijk voorstel wordt gehonoreerd.

Meer informatie en advies over sport en bewegen in relatie tot de Wmo: NISB, Hans Arends: (0318) 490 900; hans.arends@nisb.nl

Colofon

Redactieadres
Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen
Postbus 64
6720 AB Bennekom
T (0318) 490 900
F (0318) 490 995
E info@nisb.n
W www.nisb.nl

Redactie
Wiebe Blauw (NIZW), Nanette Hagedoorn (NISB), Aart Verschuur

Met medewerking van
Gerben de Boer (NebasNsg)

Vanuit NISB hebben meegewerkt
Robbie Aldenkamp, Hans Arends, Danny van Dijk,
Anneke Hiemstra, Anita Vlasveld en Toine van de Wert

Eindredactie
Aart Verschuur

Fotografie
Willem Mes, Utrecht
Voermans Van Bree Fotografie, Arnhem

Vormgeving en productie
VUURWERK, grafisch ontwerpers, Arnhem

NISB, juni 2006

NISB is het landelijk kennis- en innovatiecentrum voor sport en bewegen met als taken advisering, begeleiding, ontwikkeling en deskundigheidsbevordering
Heelsumseweg 50, Bennekom **P** Postbus 64, 6720 AB Bennekom **T** (0318) 49 09 00 **F** (0318) 49 09 95 **E** info@nisb.nl **W** www.nisb.nl • Postbank 8200156 • KvK 09104605